LAUSUNTO
27.5.2024

Sivistysvaliokunta

Asia: Yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttaminen maksujen osalta

Viite: HE 51/2024 vp

Sivistysala ry (jäljempänä Sivista) kiittää mahdollisuudesta kommentoida esitystä sivistysvaliokunnalle yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta. Sivistan tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa.

Esityksen tavoitteena on tehdä korkeakoululakeihin täsmennyksiä, jotka koskevat lukuvuosimaksullisuutta, lukuvuosimaksujen kiertämisen estämistä, hakemusmaksuja, tilauskoulutuksen periaatteita ja korkeakoulujen tiedonsaantioikeutta. Sivista kannattaa esitettyjä muutoksia.

1. Lukuvuosimaksujen täyskatteellisuus

Sivista kannattaa muutosta, että EU- ja ETA-maiden ulkopuolisilta korkeakouluopiskelijoilta vieraskielisessä tutkintokoulutuksessa perittävät lukuvuosimaksut kattaisivat koulutuksen järjestämisen kustannukset. Täyskatteelliset maksut ovat perusteltuja, jotta julkinen koulutuksen rahoitus kohdistuisi nykyistä selkeämmin kansallisen koulutustason nostoon. Tämä on ollut Sivistalle keskeinen vaikuttamisen painopiste, sillä Suomen verrattain alhaiseksi jäänyt korkeakoulutettujen osuus heikentää maamme kilpailukykyä ja pärjäämistä kansainvälisessä kilpailussa. Suomen tavoitteena on kolminkertaistaa uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä vuoteen 2030 mennessä ja saada 75 prosenttia heistä työllistymään opintojensa jälkeen Suomeen.

Täyskatteellisuus vastaa keskeisten verrokkimaiden, kuten Ruotsin, Tanskan ja Norjan käytäntöä ja tuo periaatteessa resursseja korkeakoulujen koulutuksen laadun kehittämiseen. Ko. opiskelijoiden lukuvuosimaksujen täyskatteellistaminen todennäköisesti lisää tulevaisuudessa korkeakoulujen tuloja, mutta toisaalta tämä tuotto leikataan valtionrahoituksesta. Sivistan mielestä ei ole järkevää eikä reilua, että korkeakoulujen perusrahoitusta leikataan etupainotteisesti lukuvuosimaksuista arvioidun kertymän mukaisesti 20 miljoonaa euroa vuoteen 2027 mennessä.

Yliopiston vuosittaisen lukuvuosimaksutuoton tulee kattaa ko. opiskelijoiden koulutuksen järjestämiskustannukset, joihin jatkossa sisältyy myös opiskelijoille maksetut apurahat ja muut avustukset. On loogista, että laskennan tulee perustua todellisiin kustannuksiin ja että maksetut apurahat otetaan huomioon. Sivistan mielestä on hyvä, että OKM voi antaa korkeakouluille laskentaa yhdenmukaistavaa ohjeistusta, mutta pitää erittäin tärkeänä, että korkeakoulujen edustus on mukana ohjeistuksen valmistelussa.

*O*n tärkeää, että korkeakoulu voi kustannuslaskennassaan tasata koulutusalojen erilaisia kustannuksia vuosi/korkeakoulutasolla. Lakiesityksessä tulisi kuitenkin ottaa poikkeuksena huomioon tiettyjen koulutusalojen erityinen kalleus, kuten taidealat, arkkitehtuuri ja lääketiede, mikä saattaa nostaa lukuvuosimaksut joillekin lahjakkaille opiskelijoille liian korkeiksi ja laskea korkeatasoisten opiskelijoiden hakeutumista Suomeen. Poikkeuksellisesti – kuten Taideyliopistossa, jossa kaikki koulutus on hintavaa – lukuvuosimaksu tulisi voida periä jonkin verran alle kustannusten.

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi

Lukuvuosimaksun ja koulutuksen kustannuksen erotus tulisi voida osin kompensoida korkeakoulun perusrahoituksella. Sivista pitää kuitenkin hyvänä, että ulkopuolisella varainhankinnalla voidaan tukea lahjakkaiden opiskelijoiden apurahoitusta sen vaikuttamatta lukuvuosimaksujen katteellisuuslaskentaan.

Sivistan mielestä opintolainahyvityksen kaltaisen järjestelmän luominen myöhemmin EU/ETA-maiden ulkopuolisille, suomalaisesta korkeakoulusta tai muusta suomalaisesta oppilaitoksesta valmistuneelle, lukukausimaksua maksaneelle ja Suomessa tietyn määräajan työskennelleelle henkilölle on kannatettava vain, mikäli järjestelmään tulee rahoitus OKM:n budjettikehyksen ulkopuolelta. Sivistan näkökulmasta edellä mainitulla tavalla järjestettynä se tukisi kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistavoitteen toteutumista eikä vähentäisi yliopistojen perusrahoitusta.

2. Lukuvuosimaksujen kiertämisen ehkäisemistä koskeva muutos

Korkeakoululakeihin esitetään muutosta, jolla mahdollistettaisiin lukuvuosimaksuvelvollisuuden säilyminen, vaikka opiskelijan oleskelulupaperuste muuttuisi esimerkiksi työperusteiseksi. Sivista kannattaa ehdotettua muutosta ja tavoitetta turvata korkeakoulujen lukuvuosimaksukertymä sekä varmistaa niiden suunnitelmallinen toiminta. Nämä muutokset tulisivat voimaan 1.10.2024, jota Sivista pitää tärkeänä, jotta lukuvuosimaksujen kiertäminen estyy mahdollisimman pian.

3. Hakemuksen käsittelymaksun palauttaminen

Esityksessä ehdotetaan hakemuksen käsittelymaksun ottamista uudelleen käyttöön haettaessa alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen muualla kuin EU/ETA-alueella suoritetun koulutuksen perusteella. Sivista kannattaa hakemuksen käsittelymaksun palauttamista, sillä maksu vähentää merkittävästi harkitsemattomia hakemuksia tai ns. hakemustehtailua.

Sivistan näkökulmasta käsittelymaksujen tuotot kuuluvat korkeakouluille, jotta niillä voidaan kehittää kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointia ja valintaprosessia. Kiinnitämme edelleen huomiota esitetyn aikataulun haastavuuteen korkeakoulujen ja Opetushallituksen tietojärjestelmien toimivuuden kannalta.

4. Tilauskoulutuksen muutokset

Lakiehdotusten mukaan korkeakoulu ei saisi järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita korkeakoulun tutkinto-opiskelijoiksi ja tilauskoulutusta koskevissa sopimuksissa määriteltäisiin selkeästi koulutukseen osallistuvien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Sivistan näkökulmasta on hyvä, että kiellettyä olisi toiminta, jossa tilaajan tarkoituksena on harjoittaa voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa, jossa välitetään opiskelijoita korkeakoulun tutkinto-opiskelijoiksi ohi valintakokeiden. Muutoksella parannetaan opiskelijoiden oikeusturvaa, vältetään ongelmia korkeakoulujen kansainvälisessä sopimusperusteisessa yhteistoiminnassa ja muussa toimivassa tilauskoulutuksessa.

5. Tiedonsaantioikeuden lisääminen

Sivista kannattaa tiedonsaantioikeuden laajentamista niin, että korkeakouluille tulee oikeus saada Maahanmuuttovirastolta lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimista ja opetuksen suunnittelemista varten hakijaa/opiskelijaa koskevat tarpeelliset tiedot ja toisaalta korkeakoululle oikeus antaa tietoja Maahanmuuttovirastolle. Sivista toivoo, että korkeakouluille, maahanmuuttoviranomaiselle ja rajaviranomaisille luodaan selkeät prosessit tilanteisiin, joissa perusteet opiskelijan oleskeluluvan

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi

voimassaololle päättyvät tai opintoihin valitun hakijan tai jo opiskelevan oleskeluluvan kanssa on väärinkäytösepäilyjä.

6. Seuranta

Korkeakoulutuksen kansainvälistymisen tavoitteet eivät saa vaarantua muutosten seurauksena. Sivista huomauttaa, että alemmat maksut ovat aikaisemmin tuoneet Suomelle kilpailuetua, kun Euroopassa kilpaillaan tulevaisuuden korkeakoulutetusta työvoimasta ja parhaasta osaamisesta. On mahdollista, että korkeammilla lukuvuosimaksuilla Suomi ei jatkossa näyttäydy yhtä houkuttelevana ainakin jonkin aikaa.

Siksi esitettyjen lakiuudistusten vaikutuksia on seurattava tarkkaan, sillä suomalainen yhteiskunta tarvitsee merkittävästi lisää osaajia väestön ikääntyessä. Onkin kannatettavaa, että OKM kehittää yhdessä korkeakoulujen kanssa lukuvuosimaksuihin, koulutuksen kustannuksiin ja apurahoihin liittyvää tiedonkeruuta ja että seurannassa otetaan huomioon muiden hallinnonalojen kansainvälisiä osaajia koskevat lakiuudistukset.

Helsingissä 27.5.2024

Sivistysala ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen

Aleksi Sandroos, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
aleksi.sandroos@sivista.fi, puh +358400826363

Paula Tuovinen, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
paula.tuovinen@sivista.fi, puh. +358503034873

Sivistysala tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Sivista edustaa 400:aa yksityistä sivistysalan työnantajaa. Jäsentemme palveluksessa on 69 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.

Sivistysala ry
Eteläranta 10, 00130 Helsinki
www.sivista.fi